

Sverige och Kongokrisen 1960-1964

FN-anställda och missionärer

Inledning och plan

Kongokrisen i början av 1960-talet är en konflikt som dröjer kvar i många svensks minne. Många kommer ihåg anhöriga som reste till Kongo som FN-soldater – under en fyraårsperiod var sammanlagt sex tusen svenskar i FN-tjänst stationerade där – och i frikyrkliga kretsar har man inte glömt de missionärer som hamnade i krisens centrum – när Kongo i juni 1960 fick sin självständighet fanns ett hundratal svenska missionärer i landet och flera av dessa fick fly för sina liv. Den svenska allmänheten följde konflikten genom det som skrevs i tidningarna och vad som rapporterades i radio och teve, men anhöriga och vänner till FN-soldaterna och missionärerna fick dessutom personliga uppgifter om konflikten och konfliktområdet genom brev och inte minst vykort.

De flesta objekten i detta exponat är vykort. Under FN-insatsens fyra år gav Republiken Congo ut 14 nya frimärksserier. Det första året användes emellertid även frimärken från Belgiska Kongo försedda med övertrycket CONGO. Ett par år existerade jämsides med republiken Congo utbrytarrepubliken Katanga, som på liknande sätt både höll sig med egna frimärken och använde frimärken från Belgiska Kongo försedda med övertrycket KATANGA. En vanlig företeelse är att olika typer av frimärken blandas. Men också andra iakttagelser kan göras när man studerar vykortet. Genom adressaten och kortets innehåll kan man också skaffa sig en uppfattning om vilka som var de vanligaste mottagarna och vilken bild av verkligheten som avsändaren ville förmedla.

En person som flera gånger uppträder i exponatet är FN:s dåvarande svenske generalsekreterare Dag Hammarskjöld. Denne hade en central roll under Kongokrisen och hans ställning är säkert en viktig förklaring till att Sverige så snabbt ställde upp med FN-personal. Den tragiska flygolyckan där Hammarskjöld omkom var sannolikt huvudorsaken till att den svenska regeringen inte nöjde sig med att skicka soldater utan även bidrog med ett antal svensktillverkade stridsflygplan av typen Saab J29 Tunnan.

I detta exponat används två olika stilsorter. Med vanlig stil meddelas historiska fakta om den aktuella utvecklingen i Kongo, om de svenska missionärernas arbetsuppgifter samt uppgifter om missionsstationer och platser där de svenska missionärerna var stationerade. Med *kursiv* stil kommenteras de olika breven och vykortet. Om dessa objekt lämnas fakta om hur de postbefordrats och biografiska uppgifter om avsändaren, i första hand dennes arbetsuppgift i Kongo och tiden för tjänstgöringen där. I vissa fall kommenteras även hur objekten frakterats och stämplats. Här kan en allmän förändring över tid noteras. Till en början har breven och vykortet frakterats med afrikanska frimärken, men efter en tid använder avsändarna allt oftare FN:s fältposttjänst. Försändelserna får då svenska frimärken som förses med FN-stämplor eller skickas som fältpost utan frimärken. Alla FN-anställda hade rätt att skicka ett visst antal brevöversändelser portofritt.

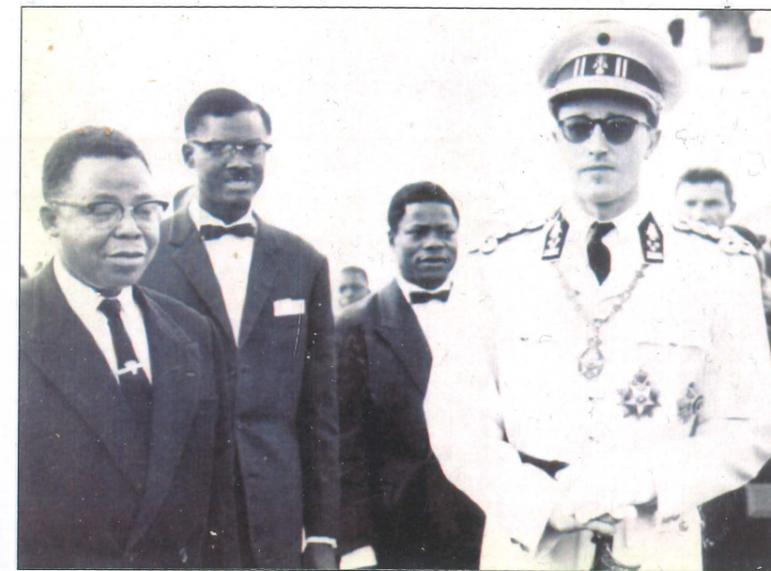
Uppgifterna om den svenska FN-insatsen har huvudsakligen hämtats från Jonas Waerns *Katanga* (1968), Nils Skölds *Med FN i Kongo* (1964), Inge Kamstedts *FN-soldat i Kongo* (1963), Olle Hederéns *Afrikanskt mellanspel* (1965), Leif Hellströms *Fredsflygarna, FN-flyget i Kongo 1960-1964* (2003) och Claers JB Löfgrens *Fredsknektarna* (1990). Huvudkällorna rörande det svenska missionsarbetet under Kongokrisen är *Storm över Kongo. En bok om Kongokrisen*, red. Av Arvid Stenström och Jan-Erik Wikström (1961), Arvid Svärds *Det hände i Kongo* (1961) och Petrus Gustafssons *Frihetsdrama i Kongo* (1962).

Inledning och plan	1	Svenska Teknikerkontingenten forts.	
Bakgrunden till Konflikten		Transports Aerienne Zairoise	34
Självständigheten 1960	2	Svenska FN-bataljonerna	
Nya frimärken	3	VIII 1960, Elisabethville	35-37
Katanga 1960-63	4	En överbefälshavares barndom	38-40
Lumumbas död	5	X 1961, Elisabethville	41
Svenska FN-personal till Kongo		XII 1961, Elisabethville	42
Svenska FN-styrkan	6	XII 1961, Kitona	43
Svenska fältposten	7	Dag Hammarskjölds död	44-46
FN-tryckta brevkuvvert mm	8	UN Fighter, F22 1961-63	47-49
Postgången Kongo-Sverige	9-15	XIV 1962, Elisabethville, Kamina	50
Brev till Dag Hammarskjöld	16	XVI 1962, Kamina	51-53
Svenska missionärer i Kongo 1960		Nedskjutningen av Dakotaplanet	54
Svenska Missionsförbundet	17-20	XVIII 1963, Kamina	55
Svenska Baptistmissionen	21	Bataljonspastorn Lagergren	56
Svenska Pingstmissionen	22-25	XX 1963, Kamina	57
Svenska missionärer i FN-tjänst	26	XXII 1964, Kamina, Luluabourg	58-59
Göte Egfors, Hemming Andermo	27	Kapten Stig von Bayer	60
Danska Röda Korsets sjukhus	28	Fritid och Permission	61
Svenska Teknikerkontingenten	29	Förändrat missionsarbete	62
Movement control	30	Älvsnabben	63
Svenska flygstyrkan	31	Summering och FN-veteranerna	64
Svenska journalister	32	Veteranernas återbesök 2016	65
Transair och charterflyg	33		

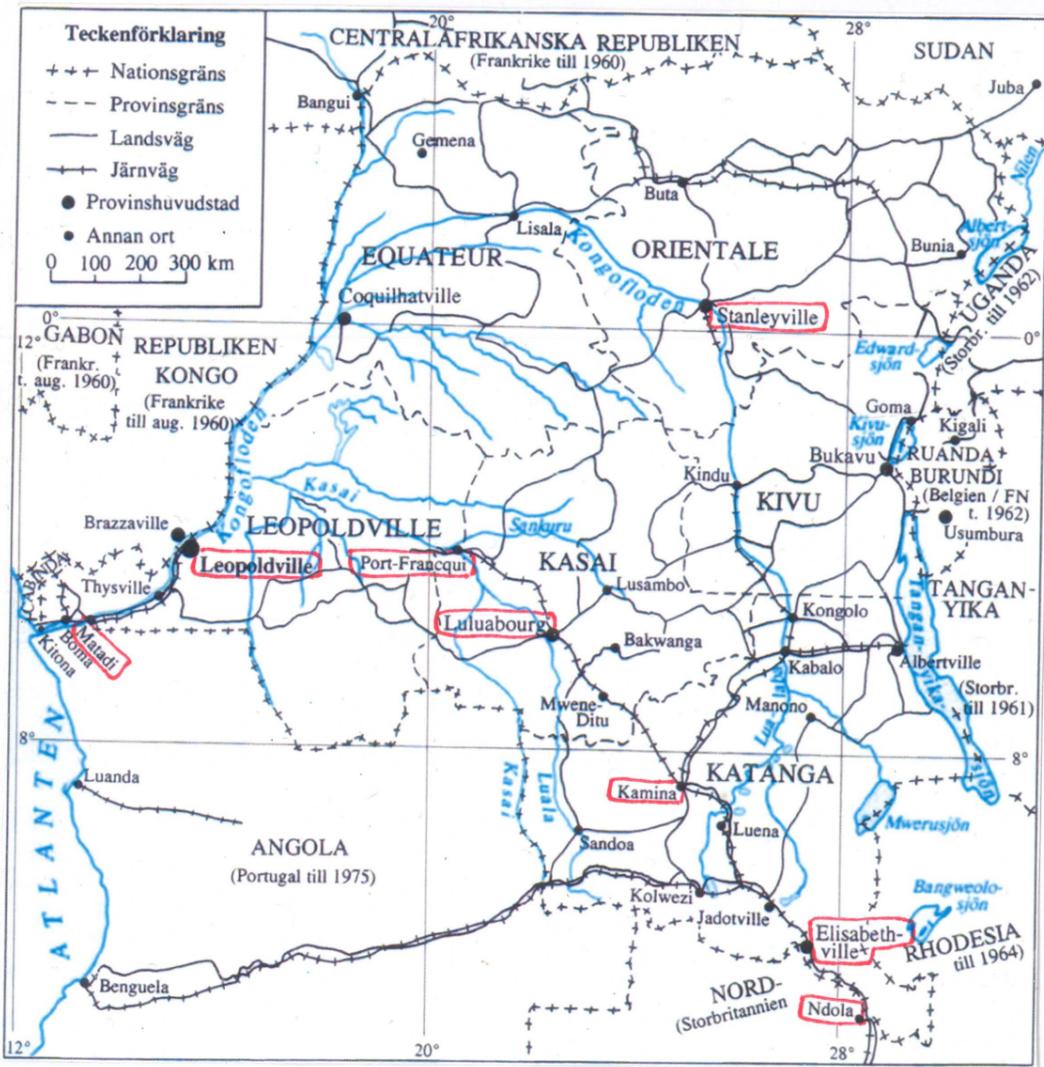
Sverige och Kongokrisen 1960-1964

Självständigheten 30 juni 1960

Den 30 juni 1960 ersattes Belgiska Kongo av den självständiga nationen Republiken Kongo. Den nya nationen var dåligt förbered för självstyre, inte minst därför att över nio tusen viktiga befattningar inom landets förvaltning innehafs av belgare och de kongolesiska tjänstemännen endast hade fått arbeta inom de lägre nivåerna. Två dagar efter självständigheten utbröt oroligheter i landet och den kongolesiska armén upphörde att fungera som en disciplinerad krigsmakt. De belgiska officerarna avskedades och ersattes av kongolesiska underofficerare. I det kaos som följde dödades flera européer. Belgien satte in militära trupper och flertalet belgiska invånare lämnade Kongo i panik.

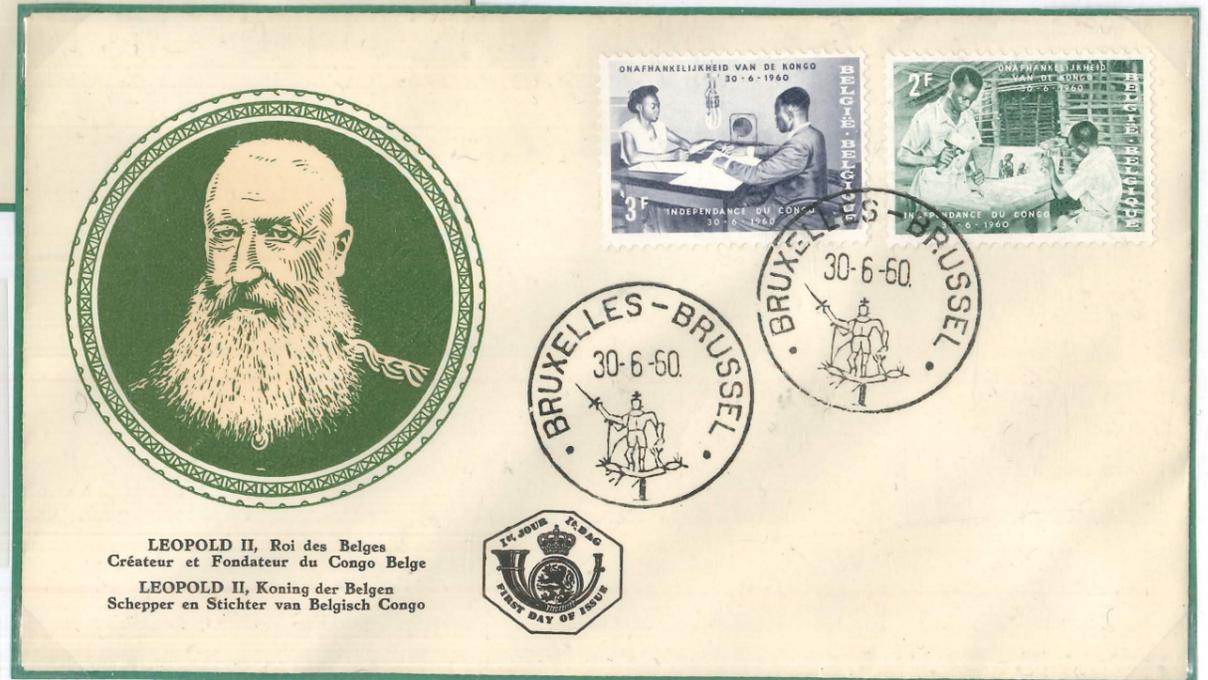

Tre av Kongokrisens huvudaktörer. Presidenten Kasavubu, premiärminister Lumumba och Belgiens kung Baudouin hamnade alla på frimärken.

Sverige och Kongokrisen 1960-1964

Nya frimärken

Som ett sätt att manifestera sin självständighet gav Republiken Kongo den 30 juni ut en serie frimärken med en karta över dess territorium och med texten "Independance 20 juin 1960".

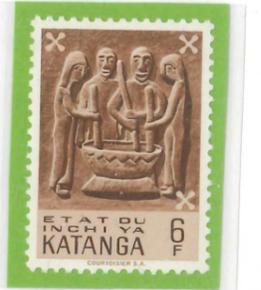
Även det forna moderlandet Belgien uppmärksammade kolonin Belgiska Kongos frigörelse den 30 juni 1960 med en frimärksserie om åtta märken med motiv från Kongo.

För att kunna bedriva posthantering behövdes emellertid fler frimärken, varför tre frimärksserier från tiden som Belgiska Kongo utgavs 1959-60 försågs med övertrycket Congo. En av dessa var en serie med afrikanska djur från 1959. Däremot gjordes inga övertryck på den Belgiska Kongos allra sista frimärksutgivning, en serie om fem frimärken med anledning av OS i Rom utgiven i maj 1960.

Sverige och Kongokrisen 1960-1964

Katanga 1960-1963

Några dagar efter det att Belgiska Kongo i juni 1960 blev självständigt, skedde en utbrytning av den mineralrika provinsen Katanga. Ingen stat kom att erkänna Katangas självständighet, men den nya statsbildningen under Tshombes ledning fick indirekt stöd av de belgiska trupperna som skickats till Katanga för att skydda olika europeiska intressena. Finansiellt stöd fick Tshombe av det belgiska gruvbolaget Union Minière du Haut-Katanga. Kongos regering med säte i Léopoldville bad FN om stöd för att bekämpa utbrytarstaten. Efter ett tidvis mycket blodigt krig skaffade sig FN-trupperna till sist kontrollen över hela Katanga och landet tvingades den 17 januari 1963 tillbaka in i federationen Kongo. Under de dryga två år som Katanga existerade som självständig statsbildning hann landet med att ge ut flera frimärken. De första bestod av frimärken från Belgiska Kongo som försetts med Katanga som ett övertryck. Den första svenska FN-kontingenten till Katanga anlände den 12/8 1960.

Vykort från Gruvstaden Elisabethville med gruvans slagghög som en pyramid.

Katangas president Tshombe hälsar på Hammar skjöld.

Sverige och Kongokrisen 1960-1964

Svenska FN-styrkan

Den 17 juli 1960 vände sig FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld till den svenska regeringen med en begäran om att en svensk styrka skulle ställas till FN:s förfogande i Kongo. Eftersom insatsen behövdes snabbt, föreslogs att truppen skulle bestå av frivilliga från den svenska FN:s styrka som var stationerad i Gaza. Den svenska regeringen beslöt att tillmötesgå framställningen från FN.

FN-operationerna i Kongo gick under beteckningen ONUC (Organisation des Nations Unies au Congo). Trettiofyra länder bidrog med 70.356 man militär personal under den nära fyra år långa aktionen. Sverige bidrog med 6.332 man. 4.793 var vanliga FN-soldater som bildade en särskild bataljon. De övriga cirka femtonhundra svenskarna hade annan FN-tjänst. De var organiserade inom de så kallade Teknikergrupperna (fr.o.m. den 1 maj 1963 Teknikerkontingenten). Här hamnade bland annat FN:s speciella flygstyrka UNATF (UN Air Transport Force), UN Fighter Squadron F22, transportofficerare, sambandsofficerare i FN-högkvarteret och ingenjörssoldater.

Anställningsperioden för svenskarna var sex månader, men möjlighet till förlängning fanns. I genomsnitt tjänstgjorde omkring tusen FN-anställda svenskar samtidigt i Kongo under den aktuella perioden.

	<u>FN-soldater</u>	<u>Stationeringsort</u>	
Bataljon VIII	22/7 – 19/11 1960	490 ¹⁾	Léopoldville, Elisabethville
Bataljon X	19/11 – 7/6 1961	543	Elisabethville
Bataljon XI	hösten 1961	200 ²⁾	Léopoldville
Bataljon XII	7/6 – 15/12 1961	560	Elisabethville, (Kitona)
Bataljon XIV	15/12 – 1/5 1962	668	Elisabethville, Kamina
Bataljon XVI	maj – 11/10 1962	671	Kamina
Bataljon XVIII	11/10 – 20/5 1963	606	Kamina
Bataljon XX	20/5 – 1/12 1963	748	Kamina
Bataljon XXII	1/12 – 20/5 1964	370 ³⁾	Kamina, Luluabourg
		4.793	

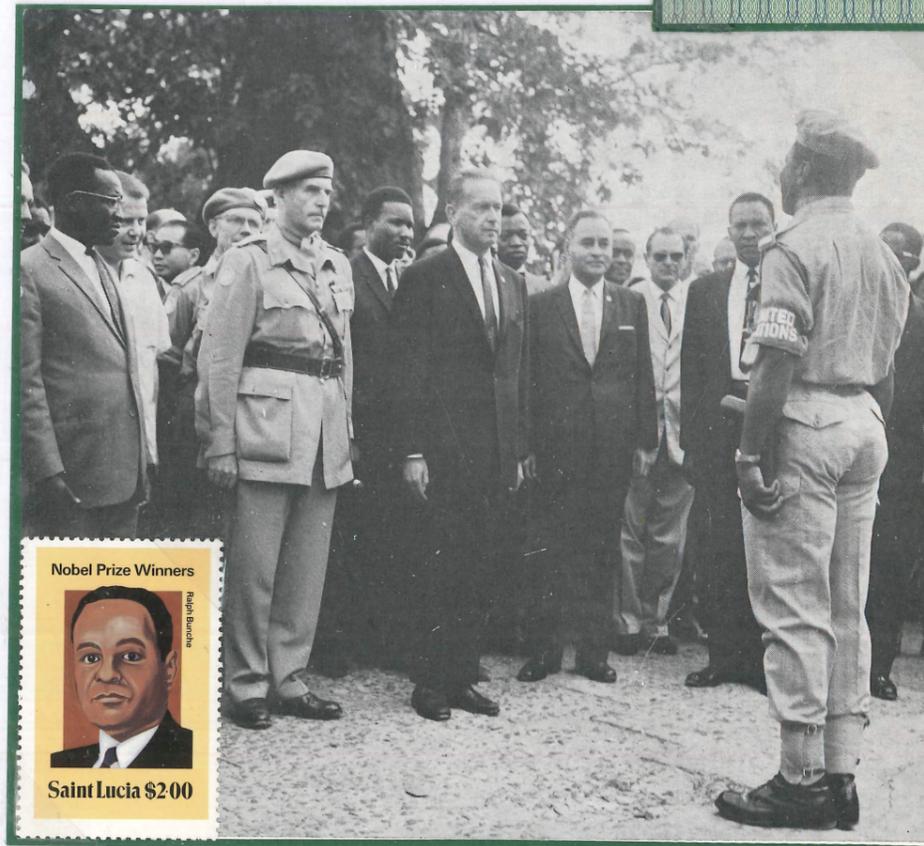
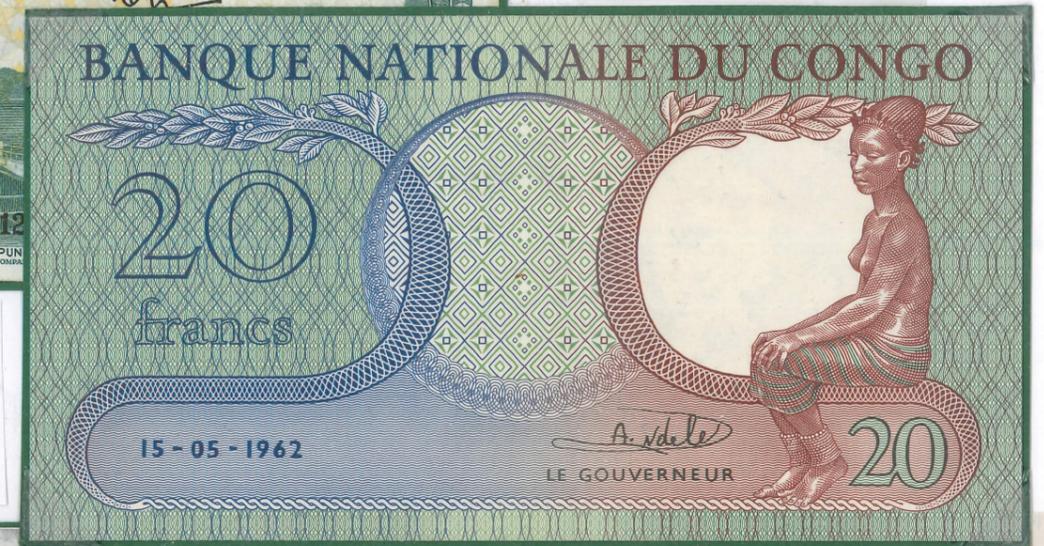
- ¹⁾ från Gaza-tjänstgöring
- ²⁾ från Gaza-tjänstgöring
- ³⁾ reducerad bataljon

På vykortet syns det nybyggda Hotel Royal utmed huvudgatan Boulevard Albert i Léopoldville. Här hamnade både FN:s militära och FN:s civila ledning under Kongokrisen. Huvudgatans namn kom senare att ändras till Boulevard de 30 Juin.

Den nya kongostaten skulle även ge ut egna nya sedlar och mynt. Man fortsatte att använda samma namn på den nya valutan, francs. Sedlarna trycktes i Holland.

Dag Hammarskjöld tar emot Ghana-brigaden. Till vänster generalen Carl von Horn.

Högsta chef för hela FN-operationen i Kongo blev amerikanen och FN:s biträdande generalsekreterare Ralph Bunche. Hammarskjöld utsåg sedan till överbefälhavare för de militära styrkorna i Kongo den svenske generalmajoren Carl von Horn och som chef för den civila FN-hjälpen svensken Sture Linnér. Generalen Carl von Horn kom från att ha varit chef för FN-styrkorna i Palestina medan Sture Linnér hade Hammarskjöld lärt känna under studentåren vid Uppsala universitet. Han hade doktorerat i grekiska och sedan skaffat sig utlandserfarenheter genom arbete inom Röda Korset, Electrolux och Lamco-gruvan i Liberia. Här var han chef när Hammarskjöld bad honom komma till Léopoldville och FN.

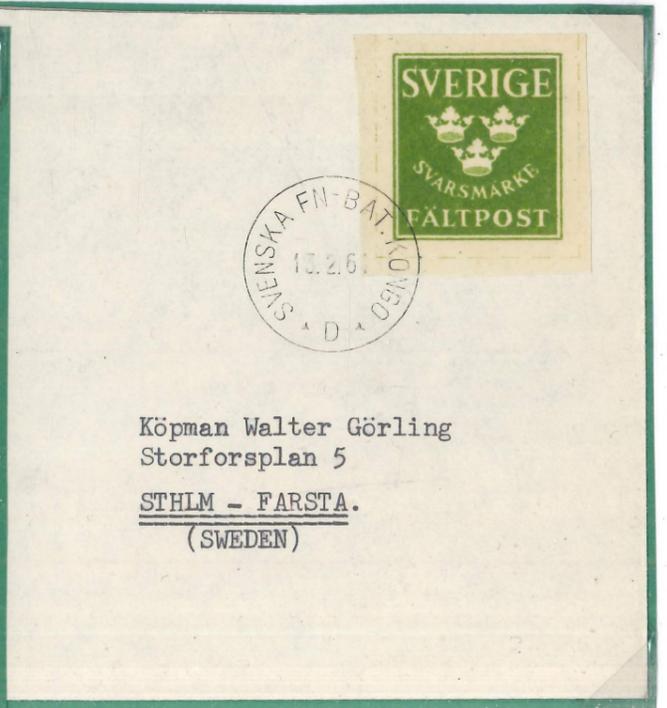
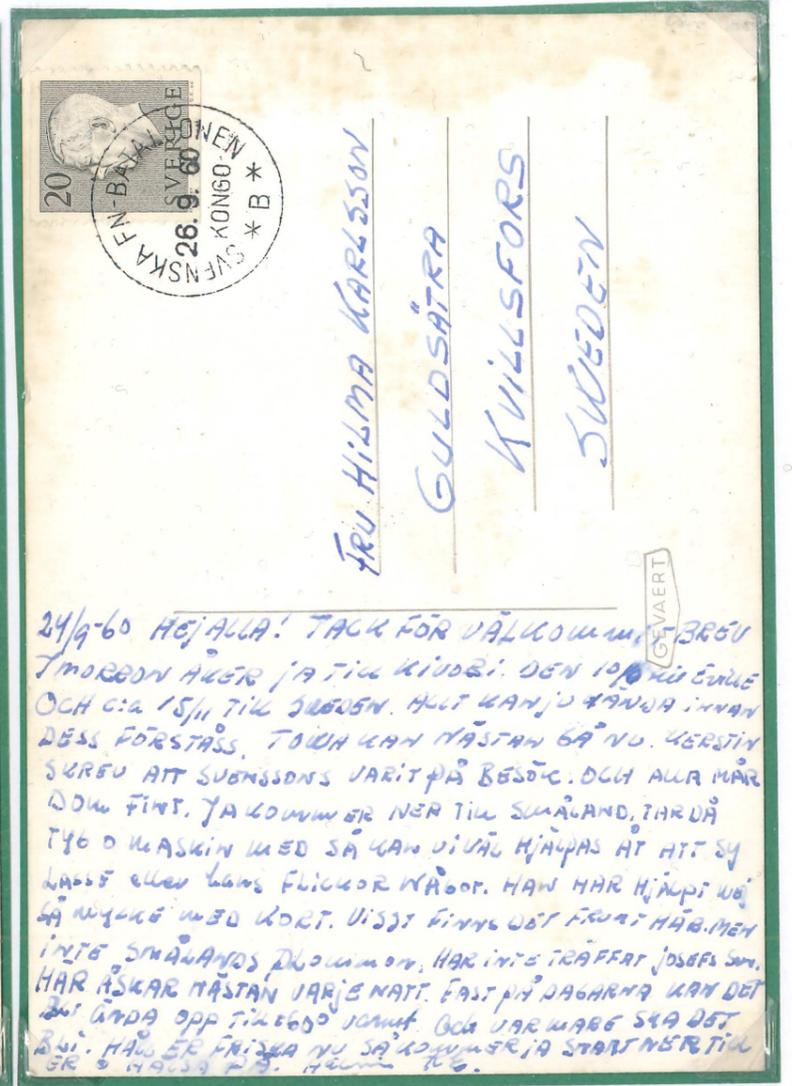
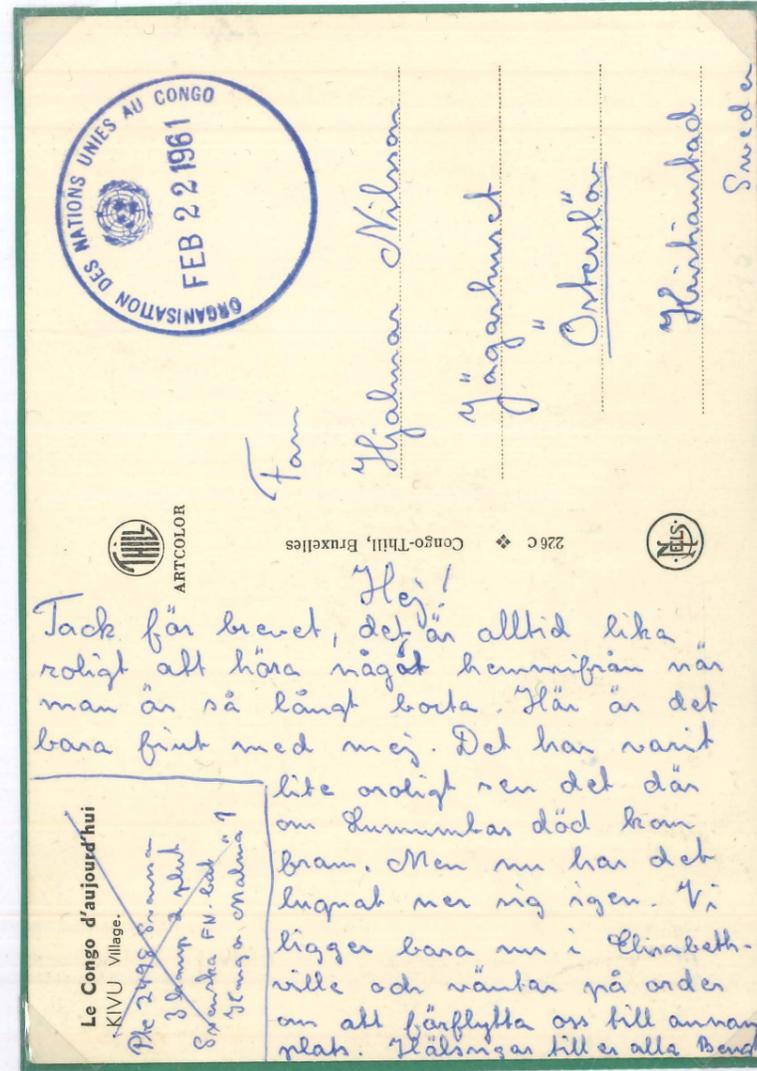
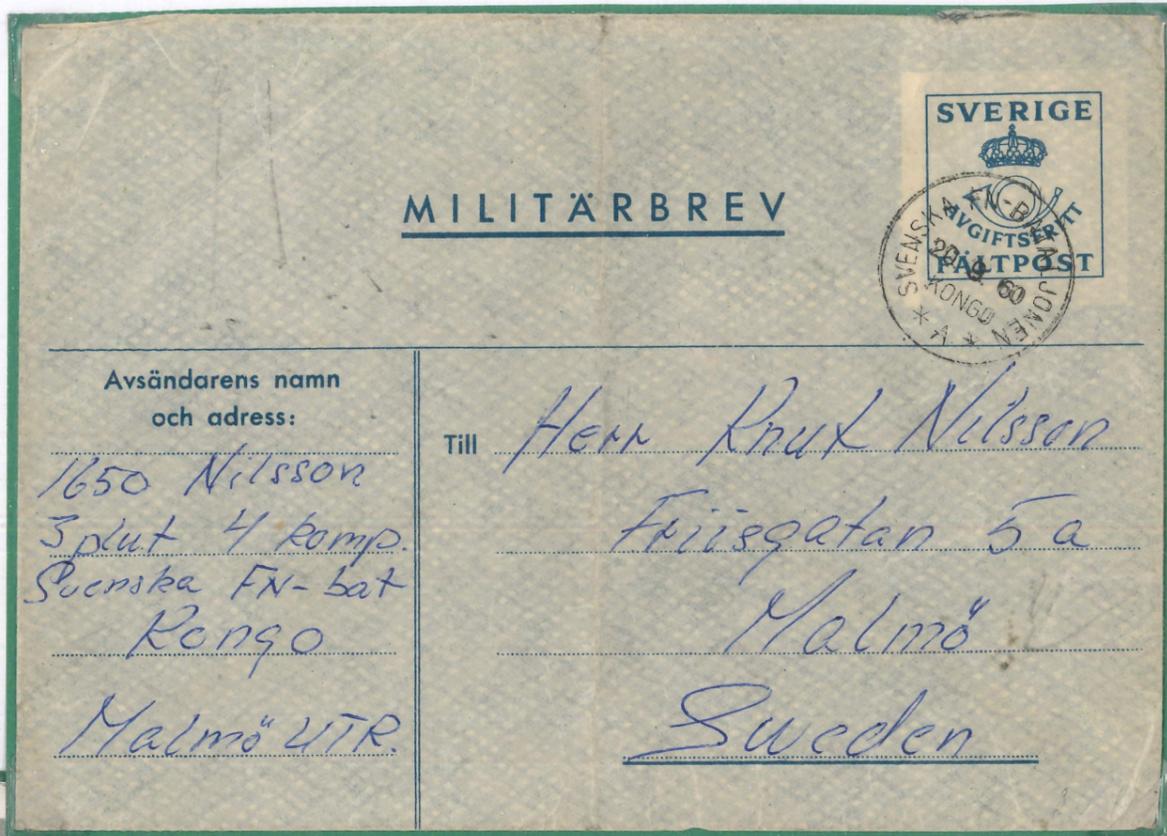

(FOR USE WITH FOREIGN SERVICE ADVANCE FOR AMS OF WEDNESDAY, JUNE 14)
(NY14-June 12) COOPERATES WITH CONGOLESE--Dr. Sture Linner, head of the United Nations operation in The Congo for little more than two weeks, is achieving a new degree of cooperation between Congolese officials and the UN. Linner, 43-year-old Swedish economist and classical scholar, says he finds Congolese leaders "intelligent, quick and alert." (AP Wirephoto) (pr20959fls) 1961

Sverige och Kongokrisen 1960-1964

Postgången mellan Kongo och Sverige

För postbefordringen mellan Sverige och fältpostkontoren utnyttjades reguljära flygförbindelserna. Det belgiska flygbolaget SABENA och det franska flygbolaget UAT flög Bryssel - Elisabethville t.o.r. tre till sex gånger i veckan. Dessa plan medtog förutom brevframsändelser som vägde högst 125 gram även vissa dagstidningar. Tyngre brev, korsband och paket sändes med de charterplan som flög för FN. Portosatserna för post till och från bataljonerna och Sverige var samma som gällde för svensk inrikespost. Från Kongo skickades även så kallade "free mail", dvs. försändelser där FN svarade för portokostnaderna. Dessa försändelser saknade frimärken och försågs enbart med en särskild FN-stämpel. Alla brev från Sverige till Kongo sändes först till Malmö Utrikes, där de samlades ihop för vidare befordran till Léopoldville eller Elisabethville via Bryssel.

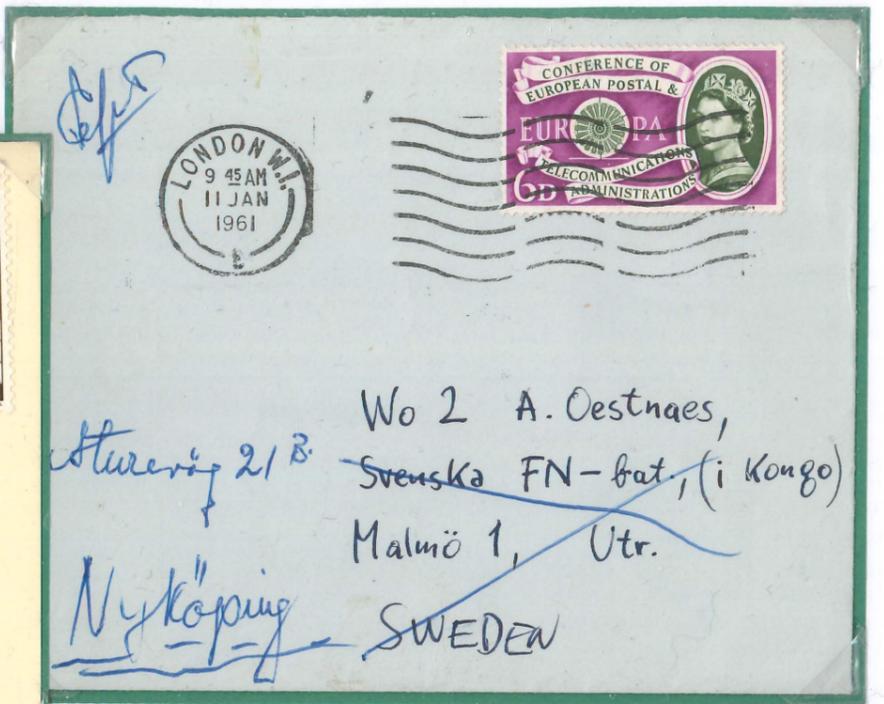
Sverige och Kongokrisen 1960-1964
Postgången mellan Kongo och Sverige

Under 1961-62 var det vanligt i Kongo att man använde gamla frimärken med övertryck CONGO tillsammans med landets nya frimärken. Det var vanligt att man även använde gamla frimärken från Belgiska Kongo-tiden om man kom över. För den svenska FN-personalen var det inte så noga att frankeringen var riktig utan det gällde istället att få tag många färggranna frimärken så det blev ett "vackert brev".

Sverige och Kongokrisen 1960-1964
Postgången mellan Kongo och Sverige

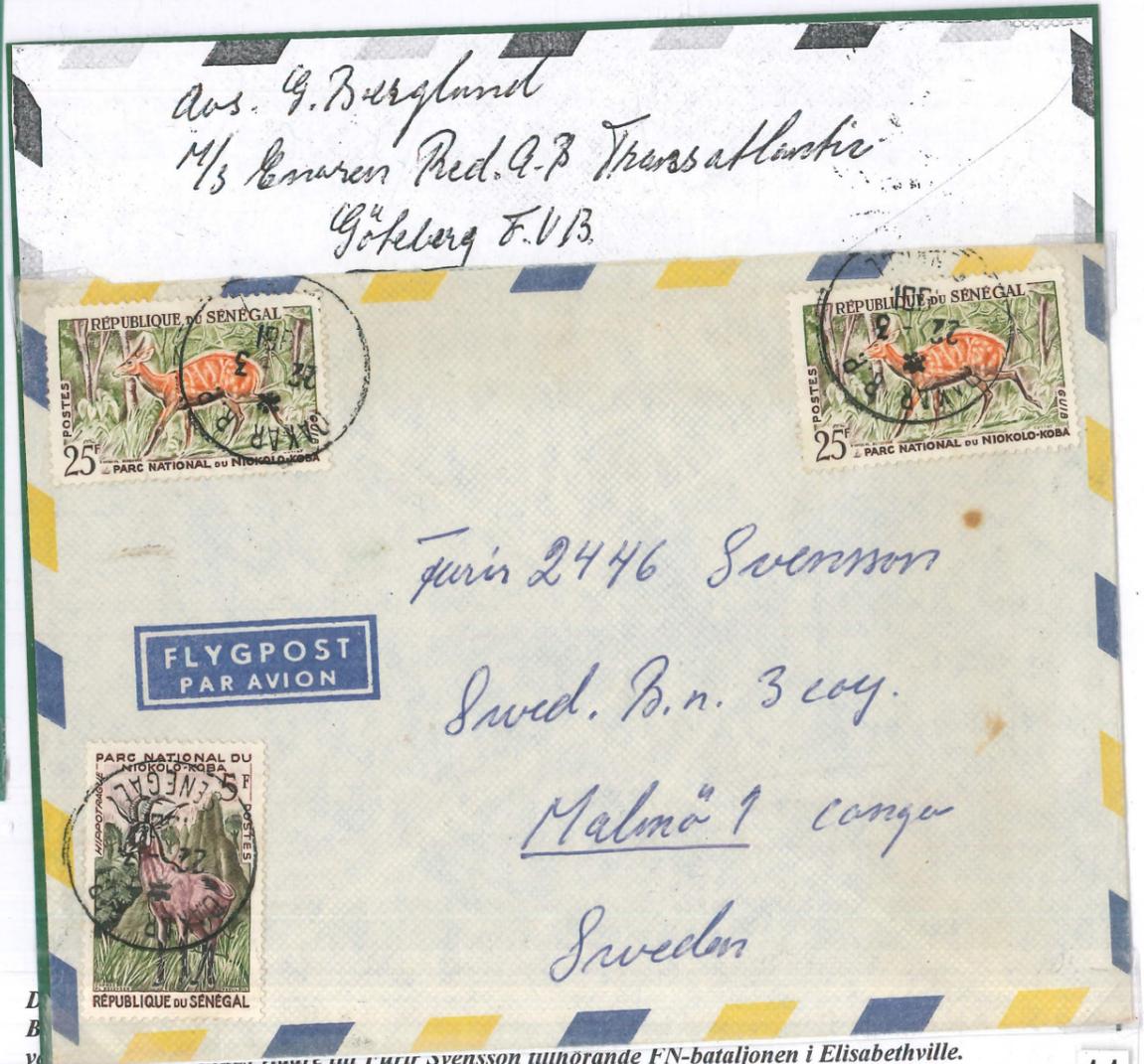
Brevet till Östnäs skickades från London 11/1 1961 till Malmö och vidare till Elisabethville. Adressaten hade lämnat Kongo och åkt till Sverige så brevet stämplades på baksidan (14/1 1961) och eftersändes till Nyköping.

Detta vykort till Arne Selin på F6 i Karlsborg innehåller inte någon information utan bara frimärken.

Mr. C. G. Hamberg
Döbelnsgatan 8B
Uppsala
SUÈDE

Två brev från Kongo till Sverige 1962. Fortfarande två år efter självständigheten kunde man använda frimärkerna ifrån Belgiska Kongotiden.

Furin 2446 Svensson
Swed. P. n. 3 cog.
Malmö 1 congo
Sweden

PARC NATIONAL DU NIKOLO-KOBA

Sverige och Kongokrisen 1960-1964
Postgången mellan Kongo och Sverige

I början av 1960-talet var det viktigt med titlar även vid brevskrivande. Var man major, löjtnant, doktor, fil.mag, eller miss skulle det finnas med.

Fr: Major G Tsaksson
 ONUC, Congo, Malmö!

Herr O. Tsaksson
 Via Sveriges Dentaldepo
 Göteborg
 Sweden

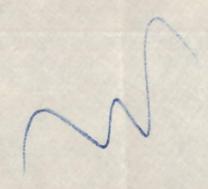
WO EB VRANG
 Svenska Teknikergrupperna Kongo
 MC TEO, MALMÖ 1

ONU CIA

Fil. mag. Tore Hartung
 Samrealskolan
 Torsby (Värmland)
 SWEDEN

Löjtn. Hans Gästring
 Svenska tekn.gr. Kongo
 Kamina Base
 Malmö 1

Doktor Olof Smith
 Vultéjusvägen 32
 BROMMA
 Suède

WO/3 Bertil Blohm
 Swed Bn (Kamina)
 ONUC Base Post Office
 LEOPOLDVILLE
 The Republic of the Congo

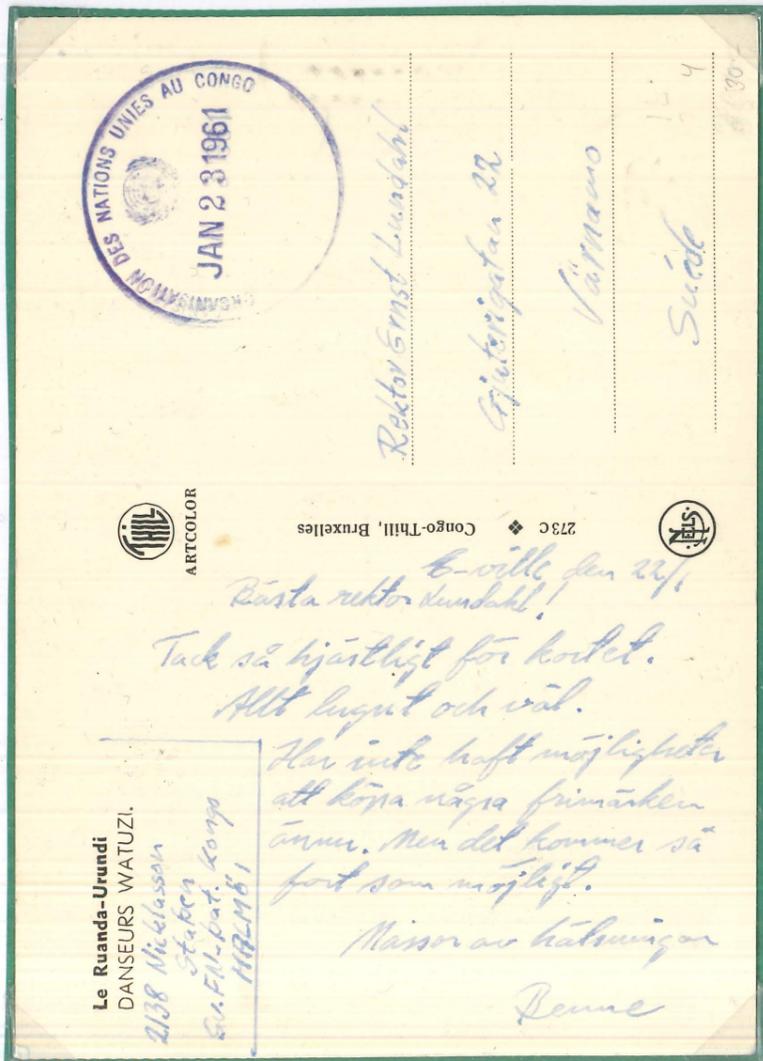
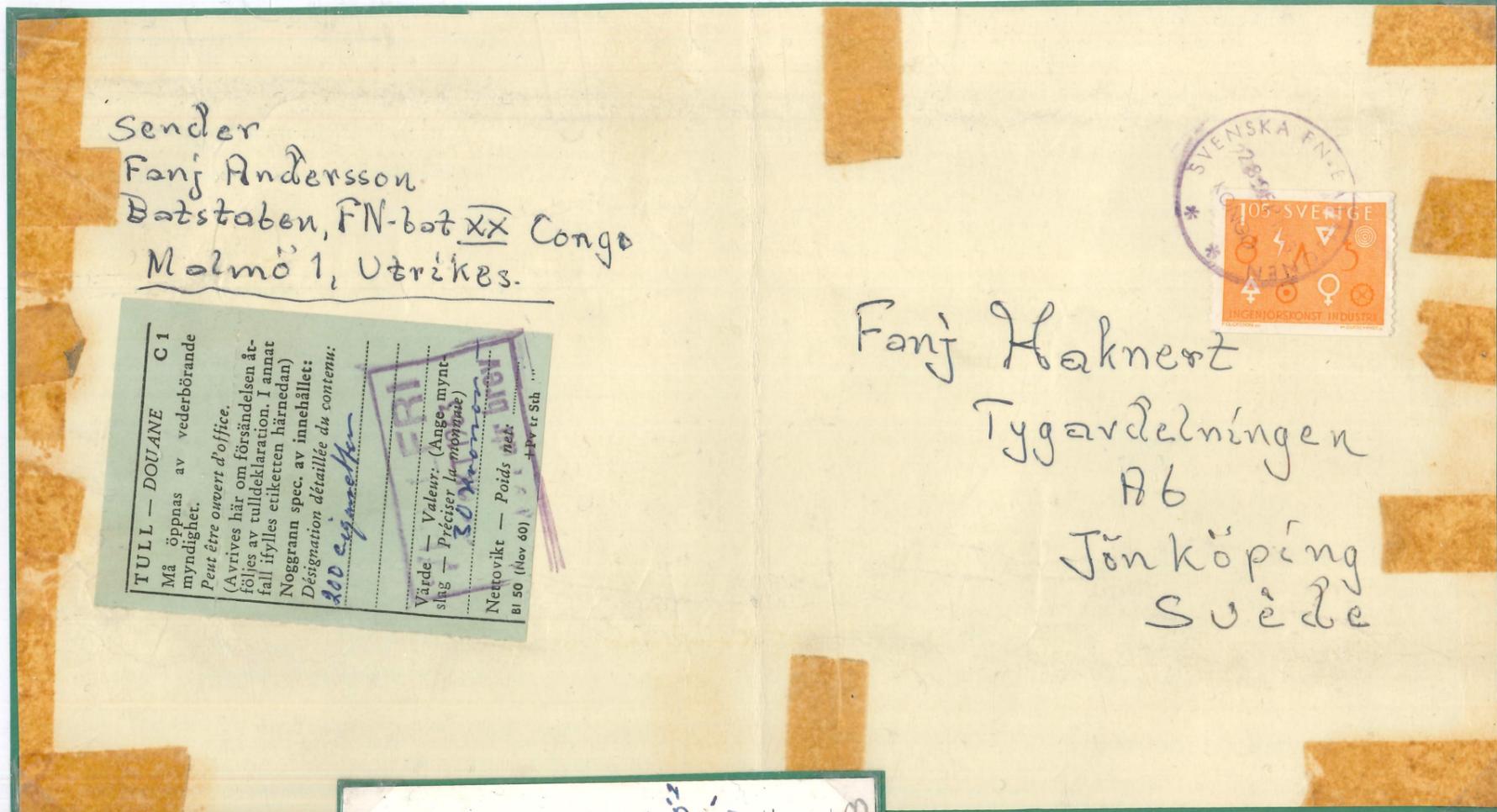
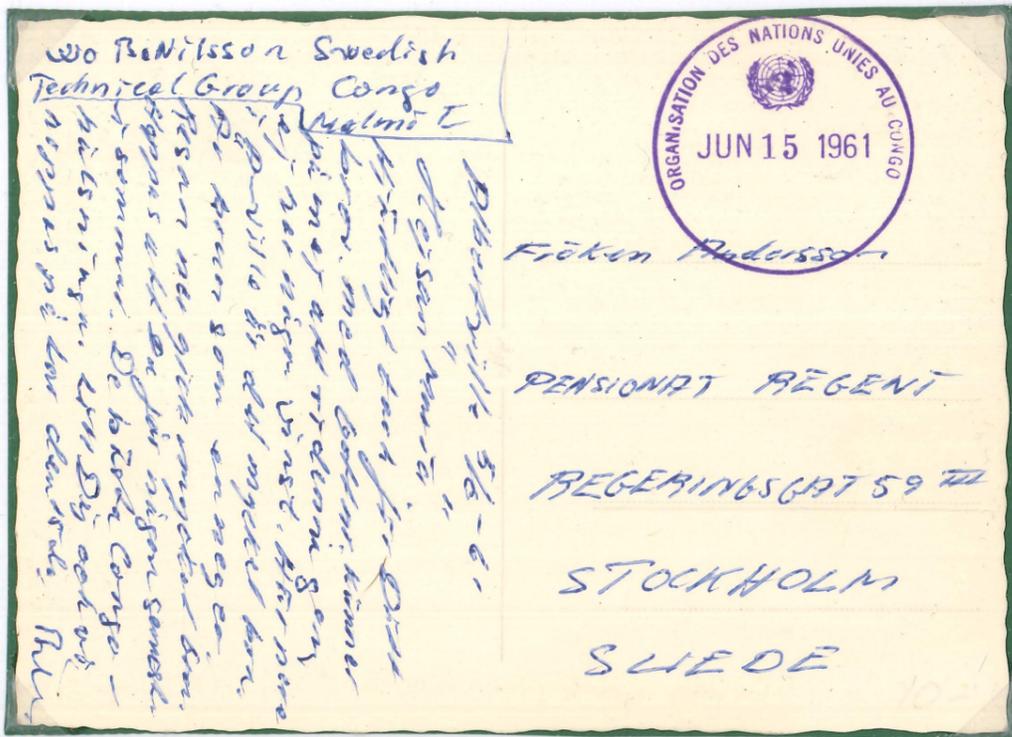
17-9-63

3

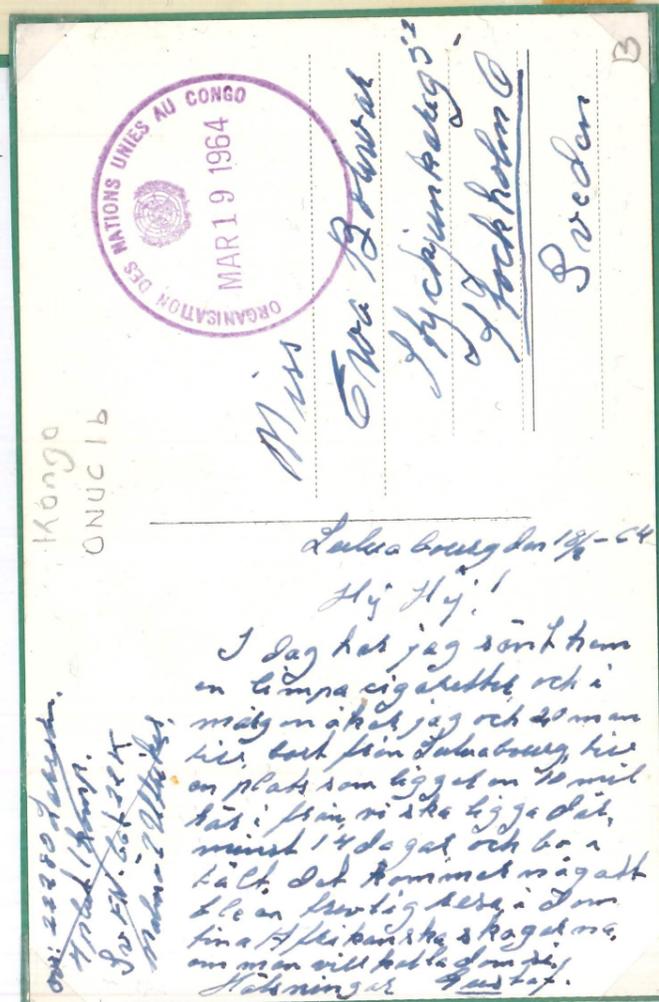
Miss ANITA LINDGREN
 c/o Finnigan
 1267 Windimer Dr
 LOS ALTOS
 California 94022
 U.S.A.

Brev från FN-anställda till mottagare i andra länder än Sverige måste skickas via Kongos postverk och frankeras med landets porto.

Sverige och Kongokrisen 1960-1964
Postgången mellan Kongo och Sverige

Fältpostkontoren i Kongo fick vidarebefordra flera originella försändelser. Paket med exotiska fjärilar, färgsprakande blommor och dekorerade ormskinn passerade kontoren på väg till Sverige. Från andra hållet kom pressade svenska blommor från flickvänner, och en gång skickade en mamma ett par grenar från julgranen till sin son. Men de mest populära gåvorna hemifrån var snus, ansjovis på burk, Kalles kaviar och svenskt kaffe.

Postsäckar som hanteras på Kaminabasen.

Några upptäckte att det var möjligt att sända paket billigt till Sverige så man passade på att skicka hem en limpa med cigaretter till sina gamla arbetskamrater eller bekanta. I Kongo fanns ingen tobaksskatt.

Sverige och Kongokrisen 1960-1964
 Postgången mellan Kongo och Sverige, Svenska Teknikergruppen

Stud. Sune Andersson

Bat 96
 Ljunghäcken, Störvägen

Mestad
~~Ljunghusen~~

Suède

RADIOOFFICER J. MOLLERS
 NAME - NOM *ONUC* RANK - GRADE *Rm 713*
 SERIAL NO. - NO. MATRICULE UNIT - UNITE *B.P. 7248*
 BPO - BFB *LEOPOLDVILLE* DATE
CONGO

Her. Knut Möllers
Växelmyntsgat. 35c,
GÖTEBORG
SWEDEN Suède

AIR LETTER • AÉROGRAMME • PAR AVION

cwo sundberg
sv. Tebn. grupp
kongo MAAMÖ I

Vectm.
Gunnar Hinnesson
73 ord 6
Boatmslätt
Snede

Teknikergruppens metallstämpel från Fältposten i Léopoldville är ovanlig. De flesta vykort och brev från Léopoldville är utan frimärken och stämplade med ONUCs gummistämpel.

F/je K. Andersson
Swedish Techn. Group

LÖSEN
60 öre
 Obs.! Beloppet skall redovisas med frimärken på försändelsen.

Aviserad den 18 kl. 7.15

Hr. S. Persson
 Box 195
 Malmö 1
 SWEDEN

Detta brev till S Person i Malmö saknar frimärke och har därför fått en lösenavgift på 60 öre. På brevet baksida finns portot 60 öre som är stämplat i Malmö 21/5 1962. Brev hade behövt 5 dagar från Léopoldville till Malmö.

Oscarin V. Rosdahl
Persborgsg. 13 A
Malmö - Sweden

Kapten 22023 Ripadal
 Svenska FN-bat
 Kongo
 Malmö 1, utrikes

Sverige och Kongokrisen 1960-1964

Frimärkssamlare skickar brev till Sverige

Två flygkaptener har skickat tre brev med olika frimärken till flygkapten Mauritz Hamrin som fanns kvar i Sverige och arbetade hos Linjeflyg AB i Bromma. Glädjen var nog stor när dessa brev kom i brevlådan.

KAPTEN MAURITZ HAMRIN
 LINJEFLYG AB
 BROMMA 10
 SUÈDE

**PAR AVION
PER Vliegtuig**

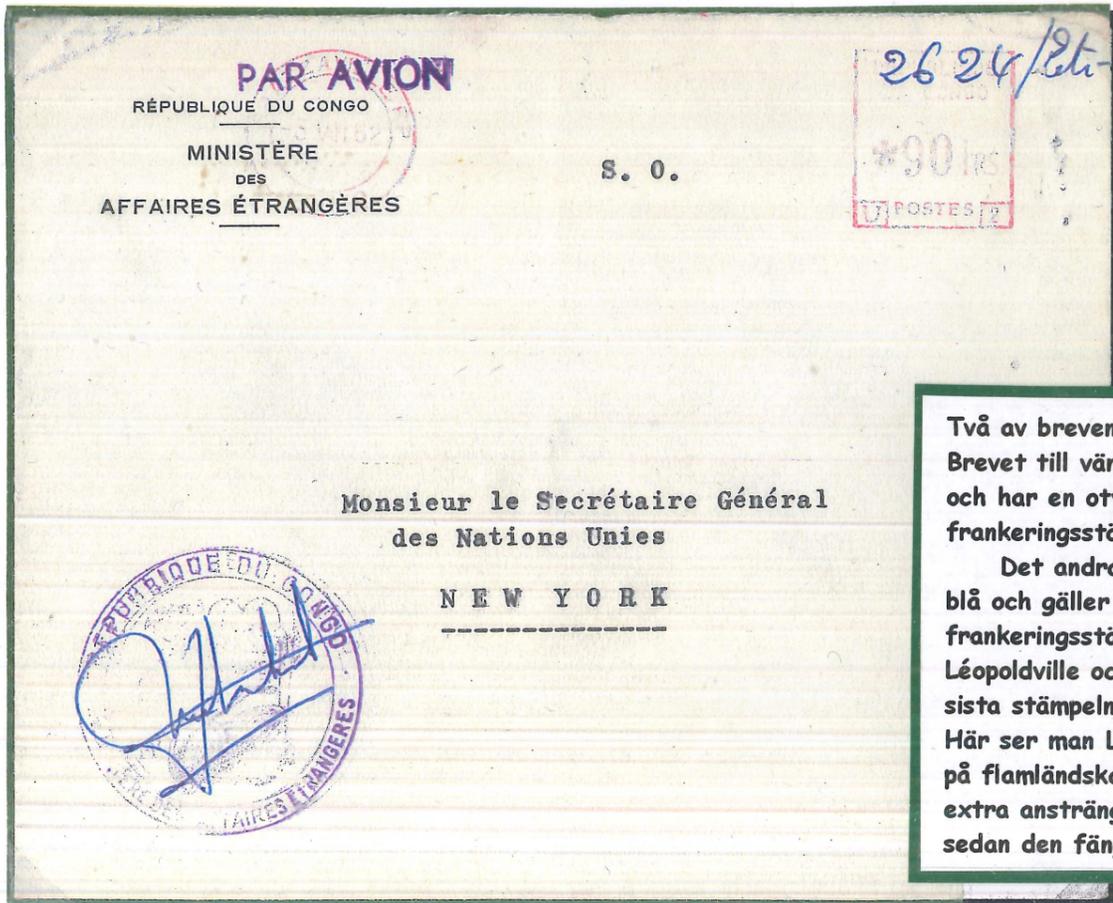
DE.
 KAPTEN BO DAHLSTRÖM
 C47 SQN LEO
 SVENSKA TEKN. GRUPP KONGO
 MALMÖ 1
 SUÈDE

FLYGKAPTEN
 MAURITZ HAMRIN
 LINJEFLYG AB
 BROMMA FLYGPLATS
 BROMMA 10
 SUÈDE

Sverige och Kongokrisen 1960-1964
Fyra brev till Dag Hammarskjöld

Brevet från Öst-Tyskland har på baksidan flera namnteckningar med budskapet till Dag Hammarskjöld att han skulle ordna så att Lumumba skulle släppas från sin fångenskap i Léopoldville.
Brevet ifrån Sverige med ett brevkuvert från Frälsningsarméns hotell i Stockholm har en okänd avsändare. Man kan undra över brevet innehåll men eftersom det inte har eftersänds så fick troligtvis Hammarskjöld brevet när han kom till Léopoldville i augusti 1960.

Två av breven kommer från myndigheterna i République du Congo. Brevet till vänster är skickat från *Ministère des affaires Étrangères* och har en otydlig datumstämpel, flygpoststämpeln Par Avion och en frankeringsstämpel med portot 90 francs.
Det andra brevet har fler stämplat. Den stora stämpeln är blå och gäller *Ministère de Finances*. Nästa stämpel är en röd frankeringsstämpel på 20 francs som även visar datum 21/1 1961, Léopoldville och *Exp: Secrétariat général au Congo-Léopoldville*. Den sista stämpeln är svart och är postverkets datumstämpel 21/1 1961. Här ser man Léopoldville tryckt på franska med också Leopoldstadt på flamländska. Brevets innehåll är okänt men det politiska läget var extra ansträngt den 21/1 1961 då det endast hade gått 4 dagar sedan den fängslade premiärministern Patrice Lumumba blivit mördad.

